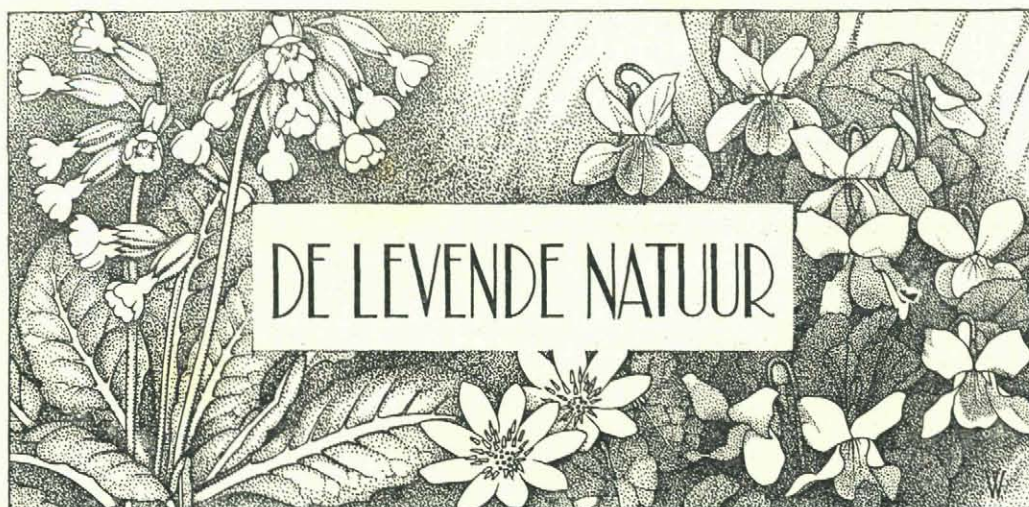

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS jr EN JAC. P. THIJSSE

Het zilvermeeuwenprobleem op Vlieland

A. L. SPAANS.

R.I.V.O.N.-mededeling nr. 54

Tijdens het broedseizoen van 1958 werden door de schrijver op Vlieland gegevens van de Zilvermeeuw verzameld om een indruk te krijgen van de schade, die de Zilvermeeuwen aldaar aan bepaalde vogelsoorten toebrengen. Volgens de opgaven zouden met name de Berg- en Eidereenden ieder jaar grote verliezen lijden. Het aantal jonge Berg- en Eidereenden, dat ten prooi valt aan de Zilvermeeuwen is inderdaad zeer groot. Door een opschuiving van de Eider-populatie naar het oosten van het eiland komen de laatste jaren veel Eidereenden in het Bomenland tot broeden. Aangezien deze vogels hun jongen naar het wad leiden door de greppeltjes in het bos en de afwateringsloot bij de Dodemansbol, zijn zij door de

beschutting van de hoge kanten op de reis naar het wad vrij goed beveiligd. De verliezen treden pas op wanneer zij met hun jongen zijn aangekomen op het wad. Waarschijnlijk zijn de Zilvermeeuwen, die de beperkingsactie overleven en niet meer tot broeden komen, de kwaaddoeners, die zwervend boven het wad zich vergrijpen aan deze jongen. Het extreem hoge percentage volwassen meeuwen, dat hieraan deelneemt, en het geringe aantal broedvogels, dat zijn jongen voert met jonge vogels, pleiten voor deze veronderstelling.

De grootste verliezen lijden echter de Bergeenden. Dit is niet zo verwonderlijk. De bestrijdingscampagne duurt op Vlieland tot medio juni. De stroom rondzwer-

vende meeuwen is dan aangezwollen tot een maximum. De jonge Eidereenden verschijnen na de eerste week van mei. Deze zijn omstreeks half juni echter al een maand oud. De eieren van de Bergeend komen pas in de loop van deze maand uit. De jongen

op betragt, hoewel in het gehele broedgebied onderzoek ernaar werd gedaan. De beide voerplaatsen van de jongen lagen in twee dalletjes in de duinen achter het Bomenland. Zij vertoonden het volgende beeld:

Paar 1: 2 jongen 2—3 weken oud		Paar 2:	
7-7-1958	3 Eidereenden van 1—2 weken oud;		
	11 Bergeenden jonger dan 1 week,	9 Bergeenden jonger dan 2 weken;	
	12 Bergeenden van 1—2 weken oud,	5 Bergeenden van 2—3 weken oud;	
	2 Bergeenden van 2—3 weken oud;		
	1 vis (Wijting of Schelvis);	1 vis;	
ca. 25	krabben met een rugschild van $1\frac{1}{2}$ —2 cm,	1 krab;	
	enkele van 3 cm en 5 van 3—5 cm breedte;		
	zeer veel kleine mossels van 1—2 cm lengte;	geen mossels en garnalen;	
	veel garnalen;		
10-7-1958	2 Bergeenden jonger dan 3 weken;		
18-7-1958	1 Eidereend van 2—3 weken oud;		
ca. 10	Bergeenden jonger dan 3 weken;	1 Bergeend jonger dan 3 weken.	
	2 Tureluurs, waarvan met zekerheid één juveniel exemplaar;		
	de resten van 2 onbepaalde vogels.		

vormen dan voor de Zilvermeeuwen een gemakkelijker prooi dan de reeds vrij grote, jonge Eidereenden. Uit waarnemingen op het wad en uit voedselresten, die zijn onderzocht op de voerplaatsen van jonge Zilvermeeuwen, blijkt dat jongen, die minder dan twee weken oud zijn, het meest in trek zijn. In de tijd, dat de jonge Eidereenden „voor consumptie geschikt” zijn, is het aantal rondzwervende meeuwen nog niet maximaal. Deze redenering heeft betrekking op normale jaren. In 1958 was door ongunstige weersomstandigheden in het voorjaar alles ongeveer veertien dagen later, zodat voor dit jaar overal veertien dagen moet worden bijgeteld. De Zilvermeeuwenbestrijding werd toen voortgezet tot eind juni.

Zoals reeds vermeld, blijkt slechts een zeer gering percentage van de broedvogels zich te vergrijpen aan jongen van andere vogels. In totaal werden dit jaar slechts twee paartjes Zilvermeeuwen hier-

Van de Tureluurs waren slechts de poten en enkele delen van de vleugels overgebleven. De meeste jonge Berg- en Eidereenden waren aan de buikzijde opengereten. Andere exemplaren waren nog volkomen gaaf. Van enkele jongen was de kop afgerukt. Of de jongen van deze meeuwen alleen met de ingewanden van de jonge Berg- en Eidereenden werden gevoerd, is niet duidelijk geworden. Op het wad werden de jonge Berg- en Eidereenden met huid en haar verslonden door de volwassen meeuwen. Op andere voerplaatsen werden slechts resten gevonden van mossels, kokkels, krabben, vissen, garnalen en een enkele zeester. Voor de kust van Vlieland liggen binnen een afstand van $1\frac{1}{2}$ —2 km uitgestrekte mosselbanken in de Waddenzee. Bij een nader onderzoek bleek dat bij afgaand water zich in de geultjes tussen de mosselbanken veel garnalen concentreerden. Op de mosselbanken bevonden zich verscheidene

krabben. Waarschijnlijk halen de broedvogels een groot deel van de benodigde hoeveelheid voedsel van deze banken. Een fourageergebied op nog geen twee kilometer afstand van de kolonie is voor een Zilvermeeuw zeer zeker niet te ver. Meeuwen uit de kolonie bij Wassenaar legden vaak veel grotere afstanden af (Tinbergen, 1953). Het zijn slechts enkele specialisten, die zich ten behoeve van hun jongen toelagen op de vangst van jonge vogels. Het is bekend dat Berg- en Eidereenden hun jongen soms overgeven aan andere vogels van dezelfde soort, waardoor troepen ontstaan van enkele tientallen jongen, die slechts begeleid worden door een of enkele volwassen vogels. Het is te begrijpen dat het niet moeilijk zal zijn voor een Zilvermeeuw om hier een jong tussenuit te halen. Een van de troep afgedwaald jong is meestal reddeloos verloren. Soms probeert het zich door onder te duiken nog te redden, maar de kans zich op tijd nog bij de rest van de troep te voegen is gering. Nu en dan zijn de Zilvermeeuwen erg brutaal. Het is voorgekomen dat een Zilvermeeuw kans zag een jonge Bergeend tussen acht volwassen vogels uit te halen.

Reeds vroeg schijnen de jonge Berg- en Eidereenden ervan doordrongen te zijn dat een op hen duikende meeuw een gevaarlijk wezen is. Voor een zwemmende meeuw blijken zij echter in het geheel geen vrees te vertonen. Zo kan het gebeuren dat een jonge Berg- of Eidereend kans ziet duikend te ontkomen. Iedere keer, wanneer de meeuw op hem stoot, duikt hij onder. Dit spelletje herhaalt zich vaak diverse malen. Tenslotte strijkt de meeuw neer in het water ongeveer op de plaats waar het jong het laatst is ondergedoken. Dit duikt bij aanvallen van andere meeuwen steeds weer onder en nadert

daarbij de drijvende meeuw steeds meer. Met weinig moeite gelukt het deze dan om zijn slachtoffer te pakken te krijgen.

Een soortgelijke tactiek pasten de Zilverstoet bij de Kluten. Deze bevonden zich met hun jongen tussen de pollen Engels slijkgras (*Spartina townsendii*) op het Posthuiswad. Een Zilvermeeuw vloog aan de andere zijde van en evenwijdig aan de dijk, die het Posthuiswad aan een kant begrenst, juist even boven de kruin. De Kluten merkten de meeuw niet op. Plotse-ling schoot hij echter over de dijk op de jonge Kluten af. De reactie van de oude vogels kwam echter te laat. Op deze manier verloor een paartje in vijf minuten tijd twee jongen. Een keer was een Zilvermeeuw iets te laat. De Kluten alarmerden en de jongen drukten zich tegen de pollen *Spartina*, waardoor zij voor de meeuw onzichtbaar werden. De Zilvermeeuw streek neer op de plaats waar de Kluten vóór die tijd fourageerden. Toen zij tenslotte ophielden met alarmeren kwamen de jongen te voorschijn. De nog steeds wachtende meeuw schoot pijlsnel op de jongen toe. De Kluten moesten een jong missen.

Merkwaardig is het om te zien hoe de Bergeenden van tactiek beginnen te veranderen bij de verdediging van hun jongen. Vroeger gingen de oude Bergeenden bij aanvallen van de Zilvermeeuwen de rover achterna, thans passen zij meer en meer de tactiek toe van de Eidereenden. Zij blijven bij de jongen, waardoor de tol, die zij aan de Zilvermeeuwen moeten betalen, wordt beperkt. Voor de heer J. Cupido van het Posthuis vormden de Zilvermeeuwen enige jaren geleden een ware plaag. Hij trachtte tamme ganzen te laten broeden in enkele duinvalleities ten zuiden van het Posthuis. Minder dan 10 % van het oorspronkelijk

aantal broedsels gelukke slechts. Bijna alle nesten werden geplunderd door de Zilvermeeuwen. Zij opereerden steeds met enkele meeuwen tegelijk. Een van hen ging op de broedende gans af. Wanneer hij de gans te dicht naderde, stond deze op om hem te verjagen. Aan de andere kant van het nest stond dan op enige afstand een tweede meeuw te wachten, die wanneer de gans was opgestaan naar het nest ging en er een ei uithaalde. Het ei werd in zijn geheel in de snavel genomen zonder het te breken. Later liet de heer Cupido de eieren uitbroeden in een broedmachine. Van de jongen ging echter wederom een groot gedeelte verloren. De Zilvermeeuwen noodzaakten hem tenslotte zijn ganzen te verkopen.

Van een zilvermeeuwenprobleem is op Vlieland pas sprake sinds 1927. Vóór 1912 broedden slechts enkele paartjes aan het begin van de Vliehors. Het vinden van een nest behoorde toen nog tot de zeldzaamheden. De Vlielandse bevolking zorgde er door het rapen van de eieren wel voor dat de meeuwen zich niet uitbreidden. Toen in 1912 het rapen van eieren verboden werd, lag niets een vermeerdering van het aantal broedparen meer in de weg. In 1926 bedroeg dit aantal reeds tweehonderd. De Zilvermeeuwen hadden zich in deze jaren van de Vliehors verplaatst naar de duinen, die tot die tijd de broedplaats vormden van enige duizenden sterntjes. De uitbreiding van het aantal Zilvermeeuwen ging gepaard met een achteruitgang van het aantal sterns. Tussen de Zilvermeeuwen kwam van de legsels niets terecht. Minder sterke verliezen leden Eidereend, Tureluur en de beide pleviertjes. De Bergeend leed echter zeer ernstige verliezen (Van Dobben, 1934). Dit werd vooral geweten aan het feit, dat de oude vogels de aanvallende

meeuwen achterna gingen. We hebben reeds gezien dat ook thans nog de Bergeenden op Vlieland grote verliezen lijdten. Zij veranderen evenwel van verdedigings-tactiek, waardoor de verliezen misschien enigszins worden beperkt. Het aantal jonge Bergeenden, dat vliegvlug wordt, is evenwel nog steeds gering.

De Eidereend leed in de dertiger jaren op het wad geen grote verliezen, wel op de reis erheen, terwijl de nesten in het duin nogal eens door de Zilvermeeuwen werden geplunderd (Van Dobben, 1934). We zagen dat de in het Bomenland broedende Eiders tegenwoordig op de reis naar het wad weinig last van de meeuwen hebben, maar dat aan de andere kant de verliezen op het wad aanzienlijk zijn. Toch zijn de verliezen, die de Eidereenden lijdten, niet verontrustend. De populatie breidt zich op Vlieland, dank zij een krachtige bescherming, namelijk nog steeds uit.

De Scholeksters ondervonden vroeger geen last van de meeuwen. Zij zagen zelfs kans om in de kolonie hun jongen groot te brengen (Van Dobben, 1934). Ook dit jaar bereikten jonge Scholeksters in de meeuwenkolonie het vliegvlug stadium. De Scholeksters verdedigen hun broedsel fel tegen de Zilvermeeuwen. Geplunderde scholekster nesten komt men zelden of nooit tegen in de meeuwenkolonie. Wel vond ik in de kolonie vrij veel dode, jonge Scholeksters van ongeveer drie weken oud. Een onderzocht exemplaar bleek evenwel slechts enkele onbeduidende wondjes aan beide poten te hebben. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat de Zilvermeeuwen hiervan en van de andere dode Scholeksters de schuldigen waren.

De Strandplevier schijnt op de grote zandvlakten ten slachtoffer te vallen aan de meeuwen. Er zijn evenwel geen recente waarnemingen van Vlieland bekend,

waaruit blijkt dat de Zilvermeeuwen de jongen van de pleviertjes bedreigen.

Er werd reeds gewezen op de achteruitgang van de sterns sedert de eerste decennia van deze eeuw. Enige tientallen Visdieven hebben zich evenwel jaar in jaar uit als broedvogel weten te handhaven. Dit jaar hebben ook weer enkele paartjes Visdieven getracht zich in de Kroonspolders te vestigen. Zij konden het echter tegen de grote aantallen Zilvermeeuwen niet bolwerken. Wel bevond zich dit jaar een kolonie van ongeveer 100 paar Visdieven aan het einde van de Vliehors, waar zij ook andere jaren wel werden gezien. Ze ondervinden daar weinig last van de Zilvermeeuwen, maar bij hoge waterstanden spoelen de legsels nogal eens weg. De Kluut viel vroeger op de kale zandvlakten in de Kroonspolders veel ten slachtoffer aan de Zilvers (Van Dobben, 1934). Tegenwoordig fourageren veel paartjes met hun jongen op het Posthuiswad, waar zij plaatselijk een redelijke beschutting vinden tussen de *Spartina*-pollen. Toch vallen er nogal eens slachtoffers, hoewel tegenwoordig een redelijk aantal jongen wordt grootgebracht.

Samenvattend kunnen wij zeggen dat momenteel de Zilvermeeuwen op Vlieland grote verliezen toebrengen aan de Bergeenden en Eidereenden en in mindere mate aan de Kluten, Tureluurs en Visdieven en mogelijk aan de Scholeksters. Deze schade wordt naar het schijnt groten-deels veroorzaakt door meeuwen, die de bestrijdingscampagne hebben overleefd

Litteratuur:

- Baan, G. v. d., A. Blok, P. Nijhoff en C. Swennen, 1958, Een inleidend onderzoek naar de betrekkingen tussen wadvogels en bodemfauna. Uitg. N.J.N., Amsterdam.
- Dobben, W. H. v., 1934, Bijdrage tot het Meeuvenvraagstuk. Orgaan der Club van Nederlandse Vogelkundigen, jrg. VII, p. 63-78.
- Mörzer Bruijns, M. F., 1956, Het Zilvermeeuvenvraagstuk in 1956. De Levende Natuur 59, p. 128-131.
- Rooth, J., 1957, Over het voedsel van de Zilvermeeuwen. De Levende Natuur 60, p. 209-213.
- Tinbergen, N., 1953, The Herring Gull's World, London.

en niet meer tot broeden komen. Een gering percentage van de schade wordt slechts veroorzaakt door enkele specialisten onder de broedvogels, die zich hebben toegelegd op de roof van jonge vogels. Het voedsel van de overige broedvogels bestaat net als op Terschelling (Rooth, 1957) uit mossels, kokkels, krabben, vissen, garnalen en een enkele zee-ster. Voedselgebieden van voldoende uitgestrektheid zijn op niet te grote afstanden van de kolonie aanwezig (strand en mosselbanken). Normaliter is er dus voedsel genoeg. Wanneer het stormt is evenwel een groot gedeelte van het voedselgebied door de hoge waterstand niet bereikbaar. Tijdens deze stormen worden veel jonge Berg- en Eidereenden naar de stenen glooiing aan de wadkant van het eiland toegedreven, waarbij het beschermende groepsverband vaak verloren gaat. De Zilvermeeuwen staan aan de glooiing te wachten en slaan hun slag, wanneer de jongen proberen aan land te komen. Dan valt een aanzienlijk aantal slachtoffers onder de jonge eenden. Gelukkig is de tol, die van de jonge vogels wordt geheven niet zo hoog, dat de broedvogelstand op Vlieland erdoor wordt bedreigd. De toestand is niet verontrustend zoals in de dertiger jaren. Er werd reeds gezegd dat de Eidereenden ieder jaar aanzienlijk in aantal toenemen. Zelfs de Bergeenden zijn de laatste jaren gelijk gebleven of misschien zelfs enigzins in aantal toegenomen. Dit is mede te danken aan de krachtige bescherming, die deze vogels in het broedseizoen genieten.